

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิทยุกระจายเสียงมีบทบาท (ROLE) ที่สำคัญยิ่งของสังคมเพราะเป็นทรัพยากรทางเทคโนโลยีที่มวลชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้โดยเสมอภาคกัน ทั้งนี้วิทยุเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่มีส่วนอย่างมากในการกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในสังคม

นับตั้งแต่วิทยุกระจายเสียงเริ่มเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2470 และได้มีบทบาทต่อสังคมไทยอย่างยิ่ง จนสถานนีวิทยุกระจายเสียงกลายเป็นองค์การสื่อสารมวลชนที่มีความสำคัญและมีการขยายตัวจากยุคสมัยแรกเป็นอย่างมาก ซึ่งโครงสร้างระบบการจัดการองค์การวิทยุกระจายเสียงของไทยจัดได้ว่าเป็นระบบของรัฐบาล ดำเนินการโดยรัฐ โดยจะพิจารณาได้จากพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 มาตรา 5 ระบุว่า "ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการส่งวิทยุกระจายเสียง หรือบริการส่งวิทยุโทรทัศน์ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาต" และในมาตรา 4 ในพระราชบัญญัติเดียวกันนี้ก็ได้ระบุว่า ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการส่งวิทยุกระจายเสียงได้แก่¹

1. กรมประชาสัมพันธ์
2. กรมไปรษณีย์โทรเลข
3. กระทรวงกลาโหม

1. ชวัลเกียรติ กิติวัฒน์, "วิทยุกระจายเสียงไทย," ใน วิวัฒนาการสื่อมวลชนไทย (กรุงเทพมหานคร : พุกชูบุชการพิมพ์, 2526), หน้า 111.

4. กระทรวงทบวงกรมอื่น ๆ และนิติบุคคลตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งมีกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร กรมตำรวจ สำนักพระราชวัง และบริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด

สำหรับการดำเนินกิจการนั้นแม้ว่าตามกฎหมายจะระบุไว้ว่าหน่วยงานของรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจเท่านั้นที่เป็นเจ้าของสถานีวิทยุกระจายเสียงได้แต่ในทางปฏิบัติประเทศไทยมีระบบในการดำเนินกิจการวิทยุกระจายเสียง 4 ลักษณะคือ²

1. รัฐเป็นเจ้าของและดำเนินการโดยบุคลากรของรัฐ รายได้ของสถานีวิทยุกระจายเสียงเหล่านี้มาจากงบประมาณแผ่นดิน ไม่มีการขายเวลาหรือโฆษณาเพื่อหารายได้ ซึ่งได้แก่สถานีวิทยุกระจายเสียงของกรมประชาสัมพันธ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงของหน่วยราชการบางแห่ง เช่นสถานีวิทยุศึกษา สถานีวิทยุ อ.ส. เป็นต้น
2. รัฐเป็นเจ้าของในฐานะผู้บริหารกิจการและเป็นผู้วางนโยบายหลักของสถานี ส่วนการดำเนินการด้านรายการนั้นอนุญาตให้บุคคลภายนอก (ซึ่งอาจอยู่ในรูปของบุคคลหรือบริษัท) เข้ามาซื้อเวลาของสถานีและหารายได้จากการโฆษณาสินค้าเป็นหลัก)
3. รัฐวิสาหกิจเป็นผู้ดำเนินการโดยมีส่วนราชการต่าง ๆ เป็นผู้ถือหุ้นและบริหารงานในรูปคณะกรรมการรัฐวิสาหกิจ ซึ่งได้แก่ สถานีวิทยุ ท.ท.ท. ในสังกัดองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย รายได้ของสถานีวิทยุ

2. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, การบริหารงานวิทยุกระจายเสียง, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2530), หน้า 32.

กระจายเสียงเหล่านี้ได้จากการโฆษณาสินค้าหรือได้จากการขายเวลาของทางสถานี (ทั้งในรูปของการเช่าช่วงหรือเหมาเวลาทั้งหมด)

4. รัฐหรือรัฐวิสาหกิจทำสัญญาให้สัมปทานแก่บริษัทเอกชนเข้าดำเนินการกิจการวิทยุกระจายเสียง ซึ่งสัญญานั้นอาจทำเป็นรายปี หรือทำในระยะยาวแล้วแต่ข้อตกลง ซึ่งสถานีผู้ให้สัมปทานจะได้รับประโยชน์ที่แน่นอนจำนวนหนึ่งจากบริษัทเอกชนตามระยะเวลาที่ตกลงกันได้ สถานีวิทยุเหล่านี้หารายได้จากการโฆษณาสินค้าหรือขายเวลาให้แก่บุคคลภายนอก

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากการดำเนินงานของสถานีวิทยุในแบบต่าง ๆ แล้วพบว่า มีเงินทุนมาจาก 2 ทางคือ จากงบประมาณแผ่นดิน และเงินรายได้จากการให้บริการธุรกิจโฆษณาจึงสามารถแบ่งสถานีออกได้ 2 ประเภทตามเงินรายได้ที่ได้รับคือ³

สถานีเพื่อการค้า (Commercial Stations)

สถานีที่ไม่ใช่การค้า (Noncommercial Stations)

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าปัจจุบันได้มีสถานีวิทยุเกิดและขยายตัวขึ้นในหลาย ๆ สถาบันของสังคม องค์การวิทยุกระจายเสียงที่เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทางด้านวิชาการอย่างชัดเจนได้แก่ สถานีวิทยุของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และที่ปรากฏชัดเจนคือสถาบันอุดมศึกษา ปัจจุบันมีสถาบันอุดมศึกษาจำนวนมากที่ได้จัดตั้งสถานีวิทยุ

3. ศรีวิวัฒนา ปัญญาสา, "ธุรกิจโฆษณาทางสถานีวิทยุกระจายเสียงศึกษาเฉพาะสถานีวิทยุกระจายเสียงทหารอากาศ 015 เชียงราย", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 1-2.

ขึ้น เพื่อ เป็นแหล่งฝึกปฏิบัติงานด้านเทคโนโลยีการกระจายเสียง สถานีวิทยุบางแห่ง ก็มุ่งที่จะยกระดับการฟังรายการวิทยุกระจายเสียงของผู้ฟังด้วยการจัดรายการวิทยุ ที่มีคุณภาพ⁴ จึงมีการนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการศึกษาและถ่ายทอดวิชา การ นอกจากนี้ด้วยเหตุผลที่วิทยุเป็นสื่อมวลชนที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง และรวดเร็ว สถาบันอุดมศึกษาจึงมีการนำมาใช้เป็นสื่อในการบริการแก่สังคม

ในฐานะที่เป็นองค์กรสื่อสารมวลชนในสังกัดของสถาบันการศึกษา การดำเนินงานของสถานีวิทยุของสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ จึงขึ้นกับนโยบายของ มหาวิทยาลัยเป็นสำคัญโดยมีลักษณะเป็นสถานีที่มีใช้เพื่อการค้า (Non commercial Stations) หากแต่จะให้สถานีดำรงกิจการอยู่ได้โดยการดำเนินงานเชิงมี ประสิทธิภาพนั้นจะหวังพึ่งแต่เพียงงบประมาณแผ่นดิน ก็คงจะมีโอกาสให้การดำเนิน กิจการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้

ปัจจุบันนี้การดำเนินงานกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงของมหาวิทยาลัยหลาย แห่งจึงหาทางออกโดยการเปิดให้เอกชนเช่าเพื่อดำเนินกิจการของสถานี เมื่อพิจารณา ในประเด็นนี้จะเห็นว่าอาจส่งผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุกระจายเสียงของ มหาวิทยาลัย เบี่ยงเบนไปเป็นการดำเนินงานสถานีวิทยุเพื่อการค้ามากขึ้น วิจิตร ภักดีรัตน์ (2523) กล่าวว่า

"ถ้าจะเปรียบสถานีวิทยุกระจายเสียงเป็นบุคคล แนวโน้มในการ บริหารงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา กับสถานีวิทยุ กระจายเสียงเพื่อการค้าก็ควรที่จะเปรียบได้ดังคน เดินสวนทางกัน แต่

4. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, การบริหารงานวิทยุกระจายเสียง, หน้า 28.

แนวโน้มในการจัดรายการ ควรจะเปรียบได้ดั่งเพื่อนเกลอซึ่งเดินทาง
ร่วมกัน"

อย่างไรก็ดี ได้มีการกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุไว้ว่า "ตาม
ปกติสถานีวิทยุกระจายเสียงทุกแห่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญต่อสังคมและ
ชุมชน 3 ประการ คือ ประการแรก เสนอข่าวและรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิด
ขึ้นทั้งในชุมชนใกล้ตัวในประเทศและต่างประเทศ ประการที่ 2 ให้ความบันเทิงโดย
เสนอรายการเพลง ละคร การแสดงต่าง ๆ ที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ผู้ฟัง
ทั้งนี้ ต้องไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่จิตใจ และไม่บ่อนทำลายจริยธรรมและวัฒนธรรมอันดี
งามของชาติ ประการที่ 3 ให้ความรู้ที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต
แก่ผู้ฟัง...แม้ว่าสถานีวิทยุกระจายเสียงต่าง ๆ จะตระหนักถึงภาระหน้าที่ต่อสังคม
ตามหลักการที่ดีของการจัดและเสนอรายการแก่ผู้ฟัง แต่นโยบายและข้อจำกัดต่าง ๆ
ก็ทำให้สถานีวิทยุแต่ละแห่งให้ความสำคัญต่อหน้าที่ 3 ประการแตกต่างกันออกไป"⁵

จากข้างต้น นิตยา สุขเกษม (2537) ได้กล่าวถึงปัญหาและข้อจำกัด
ที่มีต่อบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานของสถานีวิทยุของไทยไว้ว่า

"บทบาทของสื่อนี้มีการกล่าวถึงกันอยู่บ่อยครั้ง รวมถึงปัญหาต่าง ๆ ที่
รุมเร้า ทำให้การพัฒนาไม่เป็นไปตามที่หวังกันไว้ หนึ่งในปัญหาทั้ง
หมดเกิดจากเงื่อนไขในการทำงานของหน่วยงานราชการเจ้าสังกัด

5. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, กรมการศึกษานอกโรงเรียน, รวม
บทความวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา,
(2530) หน้า 22.

คลื่น... เพราะต้นสังกัดที่เป็นหน่วยงานราชการมักเกรงว่าอาจส่งผล
ในทางลบกับสถาบันหลักของประเทศ รวมไปถึงการสูญเสียความเป็น
เอกลักษณ์ วัฒนธรรม จริยธรรม และความมั่นคงในระบอบการ
ปกครอง"

ดังนั้นปัญหาประการหนึ่งของสถานีวิทยุในปัจจุบันก็คือการอยู่ภายใต้
สังกัดของหน่วยงานราชการ

สำหรับสถานีวิทยุกระจายเสียงของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นเป็น
สถานีวิทยุในสังกัดของหน่วยงานราชการที่ถือกำเนิดมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2501 ซึ่งริเริ่ม
ขึ้นมาโดยสโมสรนิสิตกลุ่มแสงเสียงและได้เริ่มส่งกระจายเสียงเป็นทางการภายใต้
การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2508 โดยใช้คลื่นความถี่
101.5 เมกะเฮิรตซ์ ในระบบเอฟ เอ็ม กำลังส่ง 1 กิโลวัตต์ การกำเนิดขึ้นของ
สถานีวิทยุจุฬาฯ มีลักษณะที่แตกต่างจากสถานีวิทยุอื่น ๆ ที่ล้วนแต่อยู่ภายใต้เงื้อมมือ
ของรัฐที่จะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาตตามพระราชบัญญัติวิทยุ
กระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ.2498 หากแต่สถานีวิทยุจุฬาฯ ได้ถือสิทธิ์ดำเนิน
การส่งกระจายเสียงโดยอาศัยอำนาจตามมติเห็นชอบจากที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อปี
พ.ศ.2508 และมีการจัดสถานีวิทยุจุฬาฯ ตามลักษณะการจัดตั้งให้เป็นสถานีวิทยุของ
ส่วนราชการที่ยังไม่ได้รับการอนุญาตให้เป็นที่ถูกต้อง หรือไม่มีการออกกฎกระทรวง
ยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ.2498
ให้เป็นการถูกต้อง แต่ กบว.พิจารณาอนุมัติและอนุญาตให้จัดตั้งได้^๑ ซึ่งสถานีวิทยุจุฬาฯ
มีสถานภาพเป็นหน่วยงานราชการหน่วยงานหนึ่งของมหาวิทยาลัย มีลักษณะเป็นสถานี

6. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, การบริหารงานวิทยุกระจายเสียง, หน้า 31.

วิทยุเพื่อการศึกษา อีกทั้งสถานภาพของสถานีวิทยุจุฬาฯ มีลักษณะที่ค่อนข้างแตกต่างจากสถานีวิทยุของมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ตามขอบข่ายวิธีการดำเนินงานทั้ง 4 รูปแบบดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากสถานีวิทยุจุฬาฯ ได้รับงบประมาณแผ่นดิน ตลอดจนงบประมาณผลประโยชน์ของมหาวิทยาลัย และในขณะเดียวกันก็ให้บริการโฆษณา สถานีวิทยุจุฬาฯ ได้ดำเนินกิจการมาจนถึงปีพ.ศ. 2535 ผู้บริหารสถานีวิทยุจุฬาฯ ก็ได้เห็นถึงปัญหาในการดำเนินงานของสถานีที่มีสาเหตุอันเนื่องมาจากการมีระบบบริหารในลักษณะที่เป็นระบบราชการขึ้น ทั้งในเรื่องของระบบการบริหารและระบบการเงินที่ขาดความคล่องตัวและล่าช้า รวมไปถึงระบบการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันระหว่างลักษณะงานของระบบราชการ ดังที่ รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี ได้กล่าวถึงความแตกต่างของการปฏิบัติงานในระบบสื่อสารมวลชนและการปฏิบัติงานในระบบราชการว่า⁷

"ลักษณะงานวิทยุ นั้นไม่ใช่งานราชการ ไม่ใช่งานที่จะต้องมาทำแบบนั่งโต๊ะ แต่เป็นงานแบบเข้าเวรออกเวร"

ด้วยข้อจำกัดของระบบราชการดังที่กล่าวข้างต้นสถานีจึงได้รับการปรับปรุงโครงสร้างให้มีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยให้มีระบบบริหารแยกออกจากระบบราชการ ขอบข่ายวิธีการดำเนินงานของสถานีจึงต้องมีการปรับรูปแบบวิสาหกิจที่จะต้องเลี้ยงตัวเอง ในขณะเดียวกันยังจำเป็นที่จะต้องแข่งขันกับสถานีวิทยุอื่น ๆ ตลอดจนจะต้องปฏิบัติงานในฐานะหน่วยงานหนึ่งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7. สัมภาษณ์ จุมพล รอดคำดี, หัวหน้าสถานีวิทยุจุฬาฯ พ.ศ. 2534-ปัจจุบัน, 25 ธันวาคม 2536.

ด้วยเหตุผลที่สถานีวิทยุจุฬาฯ มีลักษณะการก่อตั้ง และพัฒนาการทางโครงสร้าง ที่อยู่ภายใต้ระบบราชการคือสถาบันการศึกษา และในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบบริหารดำเนินงานเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ โดยมีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของมหาวิทยาลัย มีระบบบริหารที่แยกออกจากระบบราชการที่มีรูปแบบเป็นวิสาหกิจ แต่ไม่มุ่งแสวงหากำไร สถานีวิทยุจุฬาฯ จำเป็นที่จะต้องหารายได้ให้เพียงพอต่อการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพที่จะแข่งขันกับสถานีอื่น ๆ รูปแบบการดำเนินงานที่จะทำให้สถานีอยู่รอดได้ดังกล่าวนี้ จึงไม่น่าจะต่างอะไรกับเป็นสถานีเพื่อการค้า (commercial station) ในขณะเดียวกัน สถานีวิทยุจุฬาฯ ยังคงเป็นองค์กรสื่อสารมวลชนของมหาวิทยาลัยอยู่ ซึ่งจะต้องทำหน้าที่เพื่อสนับสนุนนโยบายของจุฬาฯ ตลอดจนสถานีฯ ยังจะต้องแสดงบทบาทหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนแก่ประชาชนทั่วไปด้วย ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะทำการศึกษารายละเอียดของสถานีวิทยุกระจายเสียงของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีลักษณะอย่างไร

ปัญหานำการวิจัย

1. นโยบาย วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของสถานีวิทยุจุฬาฯ และโครงสร้างองค์กรของสถานีฯ มีลักษณะอย่างไร

2. ลักษณะการแสดงออกซึ่งบทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุจุฬาฯ ได้ทำหน้าที่อย่างไรบ้าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงนโยบาย วัตถุประสงค์ และโครงสร้างองค์กรของสถานีวิทยจุฬา
2. เพื่อเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยจุฬา ในฐานะที่เป็นสื่อของสถาบันอุดมศึกษา

ข้อตกลงเบื้องต้น

บทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยกระจายเสียงจุฬาฯ เป็นไปตามนโยบายของมหาวิทยาลัย

ข้อสันนิษฐาน

1. โครงสร้างองค์กรของสถานีวิทยจุฬาฯ และวัตถุประสงค์ของสถานีวิทยจุฬาฯ เปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในแต่ละยุคสมัย
2. บทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยจุฬาฯ แตกต่างจากสถานีวิทยกระจายเสียงทั่ว ๆ ไป

ศูนย์วิจัยจรรยาบรรณ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยจะทำการศึกษานโยบาย วัตถุประสงค์ และโครงสร้างองค์กร ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาฯ ในฐานะเป็นองค์กรสื่อสารมวลชนองค์กรหนึ่งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยจะทำการศึกษาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสถานีจนถึงปัจจุบัน (มิถุนายน 2537)

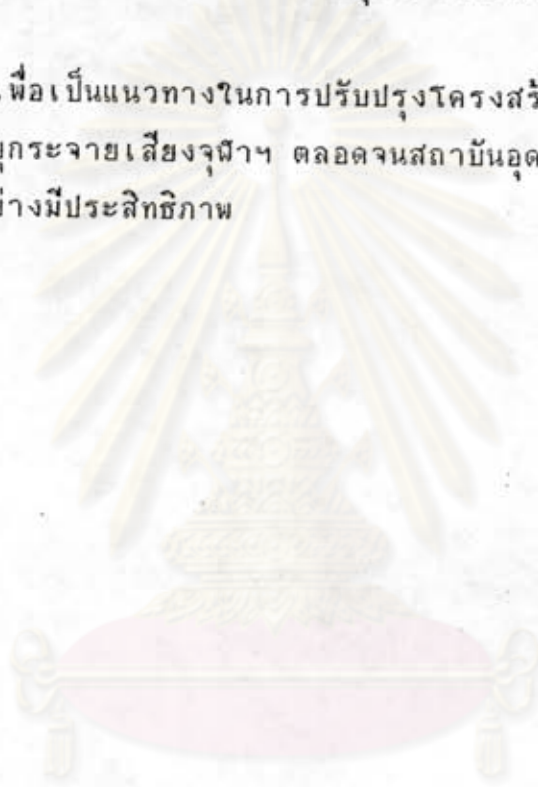
นิยามศัพท์

บทบาทหน้าที่	หมายถึง	สิ่งที่ควรทำโดยธรรมชาติ โดยจารีตประเพณี จริยธรรม และสิ่งที่ต้องทำตามภาระหน้าที่ที่กำหนดไว้โดยกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ คำสั่ง
มหาวิทยาลัย	หมายถึง	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สถานีฯ	หมายถึง	สถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นโยบาย	หมายถึง	แนวทางในการดำเนินการสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือหลายสิ่งก็ตาม ซึ่งกำหนดโดยผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในสถาบัน หรือองค์กรนั้น ๆ

ศูนย์วิทยุกระจายเสียง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้เข้าใจถึงแนวคิดและนโยบายในการดำเนินกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการวางแผนดำเนินกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงในโอกาสต่อไป
2. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงโครงสร้างองค์กร และบทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุกระจายเสียงฯ ตลอดจนสถาบันอุดมศึกษาอื่นให้สามารถดำเนินกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย